

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

3-son (5-jild)

2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 3 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari

nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi Sudyalari oliy kengashi huzuridagi Sudyalari oliy maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urinbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasi mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo'limi psixologik xizmat boshlig'i.

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Mansurov Ulug'bek Umarovich</i> FARG'ONA VODIYSI SHAHARLARIDA TIBBIYOT TIZIMIDAGI O'ZGARISHLAR (1917-1990-YILLAR)	12-20
<i>Yuldashev Ulugbek Kadirjanovich</i> O'ZBEKISTONDA PROFESSIONAL TA'LIM BOSQICHIDA DUAL TA'LIM SHAKLINING JORIY QILINISHI TARIXI	21-27
<i>Bobobekova Nargiza Ismatullayeva</i> JIZZAX VILOYATI SOG'LIQNI SAQLASH TIZIMI FAOLIYATI TARIXI (XIX ASR IKKINCHI YARMI - XX ASR BOSHLARI)	28-33
<i>Esanova Nilufar</i> MUSTAQILLIK YILLARIDA O'ZBEKISTONNING YENGIL SANOAT SOHASINI RIVOJLANTIRISHDA XORIJIY MAMLAKATLAR BILAN HAMKORLIGI	34-37
<i>Tursunov Bekzot Yandashevich</i> QO'QON XONLIGI QO'SHININING QUROL-ASLAHALARIGA OID	38-45
<i>Давлетмуратов Куралбай Хожамуратович</i> АНТИЧНЫЕ И СРЕДНЕВЕКОВЫЕ ЗООМОРФНЫЕ МЕТАЛЛИЧЕСКИЕ ИЗДЕЛИЯ ХОРЕЗМА	46-52
<i>Raximov Bektosh, Tashmuradov Umidbek</i> AMIR TEMUR VA TEMURIYLAR DAVRIDA TASHQI DIPLOMATIK ALOQALARNING DAVLAT SIYOSIY TARAQQIYOTIDAGI AHAMIYATI	53-57
<i>Otaxanov Alisher Mamadaliyevich</i> TEMURIY MALIKALARNING ILM-FAN VA IJTIMOIIY TARAQQIYOTGA QO'SHGAN HISSALAR	58-64
<i>Xakimov Ravshan Raimovich</i> MIRZACHO'LNING ETNOEKOLOGIK MUAMMOLARI	65-74
<i>Ergashev Jahongir Yunus o'g'li</i> TURK XOQONLIGINING BOSHQARUVIDA IMPERIYACHILIK XUSUSIYATLARINING O'ZIGA XOS JIHATLARI	75-82

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Gabriel Ayodeji Ogunmola</i> ЦИФРОВОЙ ДИВИДЕНД: ИЗУЧЕНИЕ ПОТЕНЦИАЛА ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ ДЛЯ УСТОЙЧИВОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ	83-96
<i>Abdullayev Altinbek Yangibayevich</i> KORXONANING KOMPLEKS ISHLAB CHIQUARISH XARAJATLARI VA QO'SHIMCHA MAHSULOT ISHLAB CHIQUARISH HISOBINI YURITISHNING USLUBIY ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH	97-113
<i>Komolov Odiljon Sayfidinovich</i> KREDIT TASHKILOTLARINI SOLIQQA TORTISH AMALIYOTINING TAHLILI	114-123

<i>Shaislamova Nargiza Kabilovna</i> MAMLUKAT IQTISODIYOTI BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARINING ROLI	124-134
<i>Qo'chqarov Baxtiyor Xoshimjanovich</i> KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINING AYLANMA MABLAG'LARINI SHAKLLANTIRISH VA UNDAN SAMARALI FOYDALANISH USULLARI	135-147
<i>Abdimurodov Baxrom, Abdimurodov Bahodir</i> AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA XODIMLARGA HAQ TO'LANADIGAN HAR YILGI MEHNAT TA'TILINI RASMIYLASHTIRISHNI TAKOMILLASHTIRISH	148-152
<i>Matkarimov Inomjon, Yuldashbayev Azizullo</i> BARQAROR RIVOJLANISH VA YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISH	153-158
<i>Исламмутидинова Дина Файзрахмановна</i> ТРАНСФОРМАЦИЯ ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ КОНЕВОДСТВА В УСЛОВИЯХ СОВРЕМЕННОГО РАЗВИТИЯ ЭКОНОМИКИ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАНИ	159-166
<i>Ravshanov Zaxiriddin Ibragimovich</i> OVQATLANISH XIZMATLARI SOHASIDA DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIGINI RIVOJLANTIRISH BORASIDA TAVSIYALAR	167-176
<i>Джуманиязов Уббинияз Исмайл улы</i> ПРИМЕНЕНИЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В СЕЛЬСКОМ ХОЗЯЙСТВЕ КИТАЯ	177-183
<i>To'lov Ulug'bek Toshmamatovich</i> YERLARNI BAHOLASH VA SOLIQQA TORTISHNING METODOLOGIK ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH	184-193
09.00.00 – FALSAFA FANLARI	
<i>Xolmirzaev Xurshid Nakibillaevich,</i> IJTIMOIY-KASBIY FAOLIYAT JARAYONIDA SUN'IY INTELLEKTNING INSON SALOHİYATIGA TA'SIRI	194-200
<i>Tashanov Abduxoliq</i> QADIMGI SHARQ MANBALARIDA INSON BUZG'UNCHILIGI HAQIDAGI QARASHLAR ...	201-206
<i>Muhamedov Asror Asadovich</i> UCHINCHI RENESSANS POYDEVORINI YARATISHDA YUSUF XOS HOJIB FALSAFIY MEROSIDAN FOYDALANISH	207-213
<i>Жумаева Шахло Суюновна</i> ВОПРОС НРАВСТВЕННОГО СОВЕРШЕНСТВА В УЧЕНИИ АХМАДА ЯССАВИ	214-219
<i>Eshonqulov Laziz Norqobul o'g'li</i> HAJVIYLIKNING PSIXOLOGIK IJTIMOY-MADANIY VA ESTETIK XUSUSIYATI	220-224
<i>G'ulomov Zuxriddin Baxromjon o'g'li</i> AXBOROTLASHGAN JAMIYATDA YOLG'ON AXABOROTLARNING MAZMUN-MOHİYATI VA KONSEPTUAL ASOSLARI	225-231
<i>Xaitov Lazizbek Azamatovich</i> HAKIM TERMIZIYNING FALSAFIY TA'LIMOTI	232-236

<i>Ortiqov Shahriddin</i> SHAXS ESTETIK ONGI VA MADANIYATNI SHAKLLANTIRISHDA TEATR SAN'ATINING O'RNI	237-241
<i>Toshboboeva Munavar</i> IJTIMOIY-MA'NAVIY MUHIT BARQARORLIGIDA XOTIN-QIZLARNING ISHTIROKI	242-248
<i>Murotov Elyor Narzillo o'g'li</i> YANGI O'ZBEKISTONNING TARAQQIYOT STRATEGIYALARINING UZVIYLIGI VA FALSAFIY TAHLILI	249-255
<i>Soipova Mavjuda Karimjanovna</i> FAZL IBN AHMAD TA'LIMOTIDA NUR VA HARAKAT MASALASI	256-260
<i>Ashurova Xurshida Sag'dullaevna</i> HOJI MUIN ZAMONDOSHI SHOKIR MUXTORINING HAYOTI VA FAOLIYATI HAQIDAGI QARASHLARI	261-264
<i>Karimov Anvarjon Lutfilloyevich</i> IBN SINO FALSAFIY MEROSIDA AXLOQI MASALASI	265-269
<i>Shakambarov Abdurashid Abdujabbarovich</i> MA'NAVIY MARGINALLASHUV DAN HIMOYALANISHDA XORIY TAJRIBASI	270-275
<i>Samadov Jonmurod</i> JALOLIDDIN RUMIY GNOSEOLOGIASINING ZAMONAVIY TAHLILI	276-280
<i>Barnoev Sanjar Qurbonovich</i> YUSUF HAMADONIYNING INSON VA KOINOT UYG'UNLIGIGA OID TA'LIMOTIDA ME'YOR MASALALARI	281-286
<i>Ярлакабов Джамшид Мамасултонович</i> СВОБОДА И НЕОБХОДИМОСТЬ КАК ВЕКТОРЫ РАЗВИТИЯ ГЛОБАЛЬНОГО ОБЩЕСТВА: РЕАЛИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ	287-291
10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI	
<i>Isanova Feruza Tulqinovna</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA XALQARO HUQUQ SOHASIGA OID LEKSIK BIRLIKLARNING SINXRON TAHLILI	292-297
<i>Xayrullayeva Shahzoda Farhod qizi</i> O'ZBEK VA INGLIZ TILLARIDA SALBIY VA IJOBIY HIS TUYG'ULARNI LINGVOKULTUROLOGIK TAHLILI	298-303
<i>Tadjiyeva Mastura, Umarxonova Dilafruz</i> INGLIZ VA O'ZBEK MAQOLLARIDA "BOYLIK" VA "FAQIRLIK" KONSEPTLARINING AKSIOLINGVISTIK TAHLILI	304-308
<i>Sharipova Nilufar Shaxrillo qizi</i> ZAMONAVIY DUNYO ADABIYOTIDA XALQ KULGISI ASOSIDA KELIB CHIQQAN YANGI BADIY SHAKLLAR	309-312
<i>Ochilova Gulnoza Farxod qizi</i> NUTQ BIRLIKLARI MASALASINING UMUMIY TILSHUNOSLIKDAGI TALQINI	313-316
<i>Alqarov Nazarbek Alisher o'g'li</i> IT MOTIVINING DUNYO VA O'ZBEK ADABIYOTSHUNOSLIGIDA O'RGANILISHI	317-322

<i>Abdusalomov Firuz Abduxoliqovich</i> HARBIY DISKURSDA BUYRUQNING VOQELANISHI	323-329
<i>Ruzmatova Gulnara Kulmamatovna</i> STYLISTIC AND LINGUACULTUROLOGICAL FEATURES OF IMPLICATURES IN ENGLISH AND UZBEK ANECDOTES	330-333
<i>Safarova Farida, Toshkulova Madinabonu</i> THE STUDY OF TEXT LINGUISTIC	334-337
<i>Amonova Dilshoda Azamat qizi</i> ADABIYOTDA BADIY OBRAZ TUSHUNCHASI VA UNING XUSUSIYATLARI (DEN BRAUNNING "DA VINCHI SIRI" ROMANI MISOLIDA)	338-343
<i>Sultonova Gulchehra Xusanovna</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILI NAMUNASI SIFATIDA AFORIZMLARNING MADANIY VA FALSAFIY JIHATLARI	344-348
<i>Makhmudova Mutabar Dustmukhammad kizi,</i> CAUSES OF STEREOTYPE OCCURRENCE	349-353
<i>Sadullaeva Matlyuba Akhrorovna,</i> NUMERIC MYSTERIES: THE ROLE OF NUMBERS AND SYMBOLISM IN "THE DA VINCI CODE"	354-359
<i>Khusenova Shosura Toshtemirovna,</i> DOCTORS' ATTITUDES TOWARD LEARNING ENGLISH: A NEEDS ANALYSIS REPORT	360-363
<i>Mamajanova G'uncha, Shakirova Saida</i> EKVIVALENTLIK VA TAFOVUT MEZONLARI ASOSIDA O'ZBEK VA INGLIZ METAFORALARINING QIYOSIY TAHLILI	364-368
<i>Saydullayeva Dilrabo Ilxom qizi</i> SODIQIY AFSHORNING "MAJMA UL-HAVAS" TAZKIRASI VA UNING O'ZBEK TAZKIRASHUNOSLIGIDAGI AHAMIYATI	369-372

12.00.00 - YURIDIK FANLAR

<i>Нурпеисов Еркеш, Ибраева Алуа, Сманова Акмарал</i> КОНСТИТУЦИОННОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ТРИАДЫ В ИСТОРИЧЕСКОМ ВЫБОРЕ КАЗАХСТАНА	373-379
<i>Камалов Мансурхон Мухтарович</i> К ВОПРОСУ О КОНФЛИКТЕ ИНТЕРЕСОВ В КОРПОРАТИВНЫХ ОТНОШЕНИЯХ	380-385
<i>Komilov Avazbek Bokijonovich</i> QONUN BUZILISHI, UNING KELIB CHIQISH SABABLARI VA BUNGA IMKONIYAT YARATIB BERAYOTGAN SHART-SHAROITLARNI BARTARAF ETISH TO'G'RISIDAGI PROKUROR TAQDIMNOMASINING MAZMUNI VA UNGA QO'YILGAN TALABLAR	386-394
<i>Xolov Utkir Shomurodovich,</i> QONUNYIY KUCHGA KIRGAN SUD Hujjatlari Yangi Ochilgan Holatlar bo'yicha qayta ko'rishning ayrim masalalari	395-399
<i>Kuldoshev Ulug'bek Otabek o'g'li</i> KASB YUZASIDAN O'Z VAZIFALARINI LOZIM DARAJADA BAJARMASLIK VA XAVF OSTIDA QOLDIRISH JINOYATLARINING SUBYEKTI VA ULARNING FARQLI JIHATLARI	400-407

<i>Ибрагимова Сабина Эркиновна</i> К ВОПРОСУ О ДАЛЬНЕЙШЕЙ ИМПЛЕМЕНТАЦИИ МЕЖДУНАРОДНЫХ СТАНДАРТОВ ПРАВОСУДИЯ НА ДОСУДЕБНОЙ СТАДИИ, В УГОЛОВНО- ПРОЦЕССУАЛЬНОЕ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВО РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН	408-413
<i>Avezov Dilshod Sadulayevich</i> MAHALLIY KENGASH DEPUTATINI CHAQIRIB OLISH MASALALARI VA UNING XUSUSIYATLARI	414-418
<i>Haydarov Jaloliddin Hamza o'g'li</i> VALYUTA QIMMATLIKLARINI QONUNGA XILOF RAVISHDA OLISH YOKI O'TKAZISH JINOYATINING PREDMETI TAHLILI	419-423
<i>Zairov Asadbek Sayfullo o'g'li</i> INKLYUZIV TA'LIMINI TAKOMILLASHTIRISHDA QONUNCHILIK BAZASINING ROLI	424-432
<i>Karimov Bekmurodjon Anvarjonovich</i> BMT INSON HUQUQLARI BO'YICHA SHARTNOMAVIY ORGANLARI TIZIMINI KUCHAYTIRISH	433-442
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna</i> ZAMONAVIY OLIY TA'LIMDA KREATIVLIKNI TASHXISLASH METODIKALARINI QO'LLASHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	443-449
<i>Raxmatov Otabek Urinbosarovich</i> "JISMONIY TARBIYA VA SPORT PEDAGOGIKASI" FANINING BO'LAJAK JISMONIY TARBIYA VA SPORT FAOLIYATI MUTAXASSISLARINI TAYYORLASHDAGI AHAMIYATI	450-455
<i>Xamroyev Samijon Salimovich</i> SPORT TO'GARAGI MAHG'ULOTLARIGA TALABALAR QIZIQISHLARINI SHAKLLANTIRISHDA UZLUKSIZLIKNI TA'MINLASH VOSITALARI	456-461
<i>Berdiyeva Nilufar Ibodullayevna</i> TALABALARDA INSHONING MAZMUNII- MANTIQUIY BAYON QILINISHIGA DOIR BILIM, KO'NIKMA VA MALAKALARNI SHAKLLANTIRISH	462-467
<i>Ortiqov Bekruh Baxodir o'g'li</i> ZAMONAVIY VOLEYBOLCHILARNING JISMONIY TAYYORGARLIGI VA BIOMEXANIK XUSUSIYATLARI HAMDA SAMARADORLIKKA TA'SIRI	468-472
<i>Jumayeva Xulkarxon Muxammadjonovna</i> TALABALARNI INVARIANTIV VA VARIATIV TAHDIDLARDAN HIMOYALASHNING PEDAGOGIK STRATEGIYASI	473-480
<i>Avliyaqulov Tolib Xolmurodovich,</i> TALABALAR KASBIY-AXLOQIY TAYYORGARLIGIGA QADRIYATLARGA ASOSLANGAN YONDASHUV	481-486
<i>O'tashev Xasan Nematullayevich</i> OLIIY TA'LIM MUASSASASIDA SPORT ISHLARINING USTUVOR VAZIFASI SIFATIDA SPORT MADANIYATINI SHAKLLANTIRISHNING MUHIM JIHALTLARI	487-492
<i>Axmadjanov Doniyor Baxtiyor o'g'li</i> BO'LAJAK TARIX O'QITUVCHISINING AXLOQIY YETAKCHILIGI VA KASBIY FAZILATLARI	493-500

<i>Mengliyev Bobur Normamatovich</i> O'QITUVCHILARNI PEDAGOGIK KOMPETENTLIGINI TAHLIL QILISH USULLARI	501-507
<i>Gafforov Alisher Xolmurodovich</i> PROFESSIONAL TA'LIM MUASSASALARI RAQAMLI TA'LIM RESURLARINI LOYIHALASH, TIZIMLASHTIRISH VA UNING MAZMUNI	508-518
<i>Qurbonova Bonu Quvondiq qizi</i> BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINI KITOBGA QIZIQTIRISH: SAMARALI USULLAR VA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR	519-524
<i>Zubaydullayev O'ktam Raim o'g'li</i> O'QUVCHI SHAXSINI SHAKLLANTIRISHDA SAN'ATNING O'RNI	525-529
<i>Raximov Nurillo Narzullaevish</i> BO'LAJAK MUSIQA O'QITUVCHISINI KASBIY-PEDAGOGIK FAOLIYATGA TAYYORLASH: MUAMMO VA YECHIMLAR	530-538
<i>Ergashova Munisa Hoshim qizi</i> MUSTAQIL TA'LIMNI O'YINLAR ORQALI TASHKIL ETISH	539-543
<i>Nuriddinova Madina, Nuriddinov Muhriddin</i> USING WIKI-TECHNOLOGY TO IMPROVE STUDENTS' WRITING COMPETENCE	544-552
<i>Kalekeeva Sarbinaz Turkmenbaevna,</i> O'QUVCHILARNING MANTIQUIY FIKRLASHINI RIVOJLANTIRISHGA QARATILGAN ZAMONAVIY YONDASHUVLAR	553-560
<i>Nasriddinova Hulkar Komiljonovna,</i> RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING BOSHLANG'ICH SINFLAR MATEMATIKA TA'LIMIDA QO'LLANILISHI IMKONIYATLARI	561-565
<i>Evatov Saminjon Sobirovich</i> JAMOAVIY FAOLIYATNI TASHKEL ETISH ASOSIDA O'QUVCHILARNING KOMMUNIKATIV QOBILIYATINI RIVOJLANTIRISH	566-572
<i>Samatova Shohsanam Xolmuhammad qizi</i> BO'LAJAK O'QITUVCHILARDA KOGNITIV YONDASHUV ASOSIDA TIZIMLI FIKRLASHNI SHAKLLANTIRISH TAMOIYILLARI	573-577
<i>Idrisov Mironshoh Ilyos o'g'li</i> TALABALARNI JISMONIY TARBIYA, SPORT VA TURIZM VOSITALARI BILAN SOG'LOMLASHTIRISH TIZIMINI SHAKLLANTIRISH MUAMMOLARI	578-582
<i>Nasriddinova Nilufar Shuxrat qizi</i> 1-SINF ONA TILI DARSLARIDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING INTENSIVLIGINI TA'MINLASH METODIKASI	583-587
<i>Yavkochdiyeva Dilafruz</i> TALABALARNI PEDAGOGIK KASBIY FAOLIYATGA TAYYORLASHDA "STAATE" INNOVATSION TEXNOLOGIYASIDAN FOYDALANISH	588-593

Received: 16 February 2025

Accepted: 5 March 2025

Published: 20 March 2025

Article / Original Paper

A MODERN ANALYSIS OF JALALID-DIN RUMI'S GNOSIOLOGY

Samadov Jonmurod,

Denov Institute of Entrepreneurship and Pedagogy

Lecturer of the Department of History and Philosophy

E-mail: samadov@mail.ru

Abstract. Jalaluddin Rumi, as a mystic, poet and thinker, is known not only for his spiritual and philosophical views, but also for his gnosiological approaches. His gnosiological views are based primarily on the principles of divine enlightenment, intuitive knowledge and understanding of truth by the heart. The article presents reflections on Jalaluddin Rumi's theory of knowledge and the current state of its study.

Keywords: gnosiology, Sufism, intuitive knowledge, enlightenment, truth, divine enlightenment, levels of knowledge.

JALOLIDDIN RUMIY GNOSEOLOGIIYASINING ZAMONAVIY TAHLILI

Samadov Jonmurod

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti

Tarix va falsafa kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya. Jaloliddin Rumiý tasavvuf ahli, shoir va mutafakkir sifatida nafaqat ma'naviy-falsafiy qarashlari, balki gnoseologik yondashuvlari bilan ham mashhurdir. Uning gnoseologik qarashlari asosan ilohiy ma'rifat, intuitiv bilim va qalb orqali haqiqatni anglash tamoyillariga asoslangan. Ushbu maqolada Jaloliddin Rumiýning bilish nazariyasi, uning bugungi kundagi o'rganilish holati haqida fikr-mulohazalar keltirilgan.

Kalit so'zlar: gnoseologiya, tasavvuf, intuitiv bilish, ma'rifat, haqiqat, ilohiy ma'rifat, bilish darajalari.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5I3Y2025N35>

Kirish. Jaloliddin Rumiý o'zining tasavvufiy g'oyalari orqali haqiqiy bilimga erishishning intellektual, ma'naviy va sezgi jarayonlari o'rtasidagi uyg'unlikni ta'kidlaydi. Uning fikriga ko'ra, haqiqiy bilim nafaqat tashqi idrok va analitik tafakkur orqali, balki qalbning poklanishi, sezgining rivojlanishi va ruhiy tajribalar orqali hosil bo'ladi. Rumiý gnoseologiyasining asosiy tamoyillaridan biri qalbni poklash va ruhiy bilimga erishish jarayonini anglashda yotadi. Bu qarashlar zamonaviy psixologiya, nevrologiya va fenomenologiya sohalarida o'zining izlarini qoldirgan va bugungi kundagi bilimlar bilan bog'lanib, yangi yondashuvlarni shakllantirgan.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya. Rumiý ilm-fan va bilimni faqat tashqi idrok va aql orqali erishiladigan narsalar sifatida ko'rmaydi. Uning gnoseologiyasida haqiqiy bilim, aqldan yuqori bo'lgan, qalbni poklash va ichki sezgini rivojlantirish orqali erishiladigan bir tushuncha sifatida qaraladi. Rumiý o'zining «Masnaviy» asarida, haqiqiy ilmning qalbni poklash, sezgini rivojlantirish va Alloh bilan birlashish orqali erishilishini ta'kidlaydi. U bilimni faqat tashqi ko'rinish yoki aqliy tushuncha orqali anglamaydi, balki u insonning ichki dunyosiga chuqur kirib, uni haqiqiy ma'naviy haqiqatlarga olib keladi [4].

Zamonaviy psixologiyada Carl Rogers va Abraham Maslow kabi psixologlar shaxsiy rivojlanish va ichki poklanish orqali haqiqiy bilimga erishish yo'llarini ko'rsatgan. Rogers o'zining "mijoz-markazli davolash» metodida insonning o'z ichki dunyosiga, uning tuyg'ulariga va subyektiv ta'siriga e'tibor berish zarurligini ko'rsatadi. Uning fikriga ko'ra, insonni haqiqiy bilimga erishishga yo'naltiradigan omil – o'zini anglash va o'z qalbini tushunishdir. Maslow esa, o'z ehtiyojlar piramidasi orqali insonning ruhiy va ma'naviy ehtiyojlarini eng yuqori ehtiyoj sifatida keltirgan va bu ehtiyojlar orqali haqiqiy o'z-o'zini amalga oshirish mumkinligini ko'rsatgan. Bu yondashuvlar Rumiyni gnoseologiyasi bilan uyg'unlashadi, chunki Rumiyni ham qalbni poklash orqali haqiqiy bilimga erishish imkoniyatini ko'rgan.

Muhokama. Zamonaviy psixologiya va nevrologiya sohalarida Daniel Goleman o'zining "Emotional Intelligence" [1] kitobida, his-tuyg'ularni boshqarish va ularni to'g'ri yo'naltirishning ilmiy asoslarini tushuntiradi. Goleman emotsional intellektning aql bilan qanday o'zaro aloqasi borligini tahlil qiladi va shaxsning aqliy rivojlanishi uchun his-tuyg'ularni anglash va boshqarishning ahamiyatini ko'rsatadi. Bu Rumiyni gnoseologiyasiga to'liq mos keladi, chunki Rumiyni ham haqiqiy bilimga erishish uchun aqlni cheklab, qalb va sezgilarni rivojlantirish zarurligini ta'kidlaydi. Goleman fikriga ko'ra, his-tuyg'ularni boshqarish orqali inson o'zini yaxshiroq anglaydi, bu esa haqiqiy bilimga olib keladi.

Rumiyni «Masnaviy»da ilmning hosil bo'lishini quyidagicha tushuntiradi: «Haqiqiy ilm qalbning ichidan chiqadi». [4]

Transpersonal psixologiyada o'z-o'zini anglash va ma'naviy tajribalarni chuqur anglash orqali haqiqiy bilimga erishish mumkin deb qaraladi. Rumiyni va transpersonal psixologiya uchun o'rtaidagi umumiy nuqta, ichki dunyoni anglash va yuqori ruhiy holatlarni kashf etish orqali haqiqiy haqiqatni topishdir. Rumiyni qalbni poklash haqidagi qarashi, bu yondashuvlar bilan to'liq uyg'unlashadi.

Postmodernizm haqiqatning subyektivligi va har bir insonning individual tajribasi muhim ahamiyat kasb etadi. Michel Foucault va Jean-François Lyotard kabi postmodernist faylasuflar haqiqatni tashqi obyektiv asoslardan emas, balki har bir insonning subyektiv va o'ziga xos tajribasidan shakllanishini ta'kidlaydilar. Bu qarash Rumiyni haqiqiy bilimni insonning ichki dunyosini anglash orqali olish haqidagi fikriga juda o'xshaydi. Rumiyni haqiqiy bilimni tashqi ko'rinishlarni faqat aql bilan anglash emas, balki qalbni poklash orqali, ichki dunyo va ruhiy tajriba orqali topishni taklif qiladi. Bu postmodernizmning subyektiv haqiqat va individual tajriba tushunchalariga juda mos keladi. Shunday qilib, Rumiyni gnoseologiyasi haqiqatning subyektivligini ta'kidlagan postmodern yondashuvlar bilan uyg'unlashadi [1].

Rumiyni gnoseologiyasi, uning ilm va ma'naviyatga bo'lgan qarashlari, psixoterapiya sohasidagi yondashuvlar bilan ham o'zaro bog'liq. Ayniqsa, gumanistik psixoterapiya va transpersonal psixoterapiya tizimlari Rumiyni ta'limotlarining zamonaviy psixoterapevtik kontekstda aks etgan shakllarini taqdim etadi. Abraham Maslow va Carl Rogersning ishlarida insonning haqiqiy potensialini ro'yobga chiqarish, o'zini anglash, ichki poklanish va hissiy erkinlikka erishish orqali psixologik sog'lomlikka erishish, Rumiyni «qalbni poklash» haqidagi g'oyalarini tasdiqlaydi. Ularning yondashuvlarida insonning ruhiy va hissiy holatlari muhim ahamiyatga ega, bu esa Rumiyni haqiqiy bilim va ruhiy bilimga erishish haqidagi fikrlariga to'g'ri keladi [2].

Maslouni «o'z-o'zini amalga oshirish» tamoyili insonning o'z potensialini to'liq anglashini, o'z ichki kuchlarini rivojlantirishni nazorat qiladi. U ma'naviy yoki ruhiy yuksalish

uchun individual o'sish zarurligini ta'kidlaydi. Rumiyo'zining "Masnaviy" asarida haqiqiy ilmga erishish uchun shaxsning qalbini poklashi, ichki dunyosini tozalashi zarurligini ko'rsatadi. Shuningdek, Carl Rogersning «Genuine Self» (Haqiqiy o'zlik) konsepsiyasi ham Rumiyning tasavvufiy o'z-o'zini anglash va ichki haqiqatga yetishish tamoyilini qo'llab-quvvatlaydi.

Rumiyning «Masnaviy»da qalbni poklash haqidagi ta'limoti va Maslowning shaxsiy o'sish haqidagi tushunchalari bir-birini to'ldiradi, chunki ikkalasi ham insonning haqiqiy bilimga erishish uchun ichki dunyosini tozalashi va ruhiy olamini kengaytirish zarurligini ta'kidlaydi [4].

Natija. Rumiyo'zining gnoseologiyasida haqiqiy bilimni faqat tashqi ko'rinishlar va aql bilan aniqlanadigan narsalar sifatida emas, balki insonning ichki sezgilari, intuitiv bilishi va ruhiy tajribalari orqali olishni ko'rsatadi. Bu qarashlar zamonaviy psixologiya va psixoterapiya intuitsiv bilim va sezgini rivojlantirish haqidagi yondashuvlariga juda yaqin. Zamonaviy nevrologiya va psixofiziologiya sohalarida, his-tuyg'ular va aqlning o'zaro aloqasi haqida ko'plab ilmiy tadqiqotlar olib borilmoqda. Antonio Damasio o'zining «Descartes' Error» asarida his-tuyg'ular va aqlning o'zaro bog'liqligini va insonning qaror qabul qilish jarayonida his-tuyg'ularning ahamiyatini ko'rsatadi. Damasio insonning miyaning ayrim qismlari orqali his-tuyg'ularni qanday boshqarishi va bu his-tuyg'ularning qaror qabul qilishga qanday ta'sir ko'rsatishini tahlil qiladi. Bu fikrlar, Rumiyning qalbni poklash va ruhiy bilimga erishish haqidagi qarashlari bilan uyg'unlashadi, chunki Damasio nazariyalariga ko'ra, haqiqiy bilimni shakllantirishda sezgi va hissiy tajriba asosiy o'rin tutadi. Damasio fikriga ko'ra, insonning his-tuyg'ulari uning miya faoliyati bilan bog'liq bo'lib, ularsiz mantiqiy va aqliy faoliyatning samarali bo'lishi mumkin emas. Bu esa Rumiyning his-tuyg'ularni rivojlantirish orqali haqiqiy bilimga erishish haqidagi ta'limotini tasdiqlaydi [3].

Jaloliddin Rumiyo'zining gnoseologiyasidagi haqiqiy bilimga erishish jarayoni zamonaviy ilmiy tahlil va psixologik yondashuvlar bilan bir-birini to'ldiradi. Rumiyo'zining qalbni poklash va sezgini rivojlantirish orqali haqiqiy bilimga erishish zarurligini ta'kidlagan bo'lsa, zamonaviy psixologiya, nevrologiya va psixoterapiya ushbu jarayonlarni ilmiy nuqtai nazardan tushuntirib beradi. Goleman, Rogers, Maslow, Csikszentmihalyi va Damasio kabi olimlar, his-tuyg'ularni boshqarish, ichki poklanish va intuitiv bilimning ahamiyatini tushuntiradilar, bu esa Rumiyo'zining gnoseologiyasining zamonaviy ilmiy yondashuvlar bilan uyg'unligini ko'rsatadi. Rumiyning haqiqiy bilimga erishishdagi g'oyalari, nafaqat tasavvufiy tajribalarni, balki zamonaviy psixologik va neyrofiziologik tadqiqotlarni ham o'zida aks ettiradi.

Jaloliddin Rumiyo'zining falsafasida haqiqiy bilimga erishish uchun his-tuyg'ular va aqlning uyg'unligi zarur. Rumiyo'zining ilmni nafaqat tashqi idrok va aql orqali, balki qalbning chuqur sezgilari va ruhiy tajribalari orqali olishni ta'kidlaydi. Unga ko'ra, haqiqiy bilim – bu insonning ichki dunyosiga, qalbiga va ruhiga chuqur kirib borishni talab qiladi. Bu fikr zamonaviy psixologiya va fenomenologiya sohalarida qo'llab-quvvatlanadi, chunki bu ilmiy yo'nalishlar ham aql va his-tuyg'ularning uyg'unligi, shaxsiy va ma'naviy rivojlanishning ahamiyatini ta'kidlaydi [2].

Jaloliddin Rumiyo'zining falsafasida ontologiya va gnoseologiya o'rtasidagi bog'liqlik juda katta ahamiyatga ega. Rumiyo'zining uchun, insonning mohiyati Allohning nuridan keladi va haqiqiy bilimga erishish faqatgina bu nurni anglash orqali amalga oshadi. Uning ontologik va gnoseologik qarashlari o'zaro chambarchas bog'liq bo'lib, haqiqiy bilimga erishishning yo'llari nafaqat aql va tashqi idrok orqali, balki qalbni poklash va ichki sezgilarni rivojlantirish orqali ham mumkinligini ko'rsatadi. Rumiyo'zining haqiqiy bilimning ilmiy va ruhiy integratsiyasini ta'kidlaydi va

uning fikrlariga ko'ra, haqiqatni tushunish, insonning ichki olamini va Alloh bilan bo'lgan aloqasini anglashdan boshlanadi.

Rumiy ontologik jihatdan insonni Allohning nuridan kelgan, mukammal bir mavjudot sifatida ko'radi. Bu nuqtai nazar, uning gnoseologik qarashlari bilan bevosita bog'lanadi, chunki haqiqiy bilimga erishish, insonning o'zining ichki mohiyatini, ya'ni Allohning nuri bilan birlashgan qalbini tushunishdan boshlanadi. Rumiyga ko'ra, insonning ichki dunyosini anglash uning haqiqiy mohiyatini, ya'ni Allohning nurini ko'rish imkonini beradi. Bu fikr gnoseologiyaning asosiy prinsiplariga ham bevosita ta'sir qiladi, chunki haqiqiy bilim faqat tashqi idrok va aql orqali erishilmaydi, balki ichki his-tuyg'ular va sezgini rivojlantirish orqali erishiladi.

Jaloliddin Rumiy haqiqiy bilimni anglash jarayonini quyidagicha tasvirlaydi: "Haqiqiy bilim – bu qalbni sevgi bilan poklashdir. Sevgi qalbni yoritadi, ilm esa uni mustahkamlaydi». [4] Bu yerda sevgining ilm bilan uyg'unlashishi ko'rsatilgan. Rumiy bilimni nafaqat aql orqali olishni, balki qalbni poklash va uni sevgi bilan yoritishni zaruriyat deb biladi. Sevgi qalbni ochadi va undagi ruhiy yoritishni kuchaytiradi, ilm esa uni mustahkamlaydi. Ushbu fikr, aql va his-tuyg'ularning uyg'unlashgan holda ishlashining ahamiyatini ta'kidlaydi.

Rumiyning gnoseologik qarashlari aql va his-tuyg'ular o'rtasidagi integratsiyani ham o'z ichiga oladi. Unga ko'ra, aql va his-tuyg'u ikkita alohida vosita bo'lsa-da, ular bir-birini to'ldiruvchi va bilimni tushunishda bir-biriga muhtoj bo'lgan komponentlardir. Rumiy aqlni faqat tashqi haqiqatlarni tushunishga qodir deb hisoblaydi, lekin aqlning cheklangan imkoniyatlari qalb va sezgi orqali to'ldirilishi kerak. Shunday qilib, haqiqiy bilimga qalbning tozaligi va his-tuyg'ularning yuksalishi orqali erishiladi. Bu, nafaqat ilmiy, balki ma'naviy rivojlanish uchun ham zaruriyatdir.

"Masnaviy"da Rumiy shunday yozadi:

«Aql qalbni to'ldirib, uni mukammallashtiradi. Ammo qalb aqlni yoritadi va uni haqiqiy bilim bilan kuchaytiradi». [4] Bu ifoda aql va qalb o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni va bir-birini to'ldirishini ko'rsatadi. Aql faqat mantiqiy va tashqi haqiqatlarni tushunishga imkon beradi, lekin qalb ichki haqiqatni va sezgini anglashda yordam beradi. Rumiy bu ikki unurning uyg'unligini bilimga erishishning asosiy yo'li sifatida qaraydi.

Xulosa. Jaloliddin Rumiy falsafasida ontologiya va gnoseologiya o'rtasidagi bog'liqlik insonning haqiqiy bilimga erishish yo'lini belgilaydi. Rumiyga ko'ra, insonning mohiyati Allohning nuridan kelgan va haqiqiy bilimga erishish, qalbni poklash va sezgini rivojlantirish orqali amalga oshiriladi. Aql va his-tuyg'ular o'rtasidagi integratsiya bilim olish jarayonida zarur bo'lgan asosiy komponentlardir. Rumiy qalbni sevgi bilan poklash va ilmni kuchaytirish orqali haqiqiy bilimga erishishning yuqori darajasini ta'kidlaydi. Bu yondashuv, nafaqat tasavvufda, balki zamonaviy psixologiya va gnoseologiyada ham katta ahamiyatga ega.

Adabiyotlar/Literatura/References:

1. Goleman, D. When smart is dumb. In. Emotional Intelligence. – New York: Bantam, 1995. – P. 33-45.
2. Husserl, Edmund Ideas: General Introduction to Pure Phenomenology. – New York: Routledge, 1931. – 424 p.
3. Lyotard Jean-Francois. The Postmodern Condition: A Report on Knowledge. – Minneapolis: University of Minnesota Press, 1984. – Pp. 71-82.
4. Rumiy Jaloliddin. Masnaviy Ma'naviy. – Tehron. 2015.

5. Schimmel Annemarie. Zafarli Quyosh: Jaloliddin Rumiy asarlarini o'rganish. – Shambhala nashrlari, 1993.
6. Uralov, D. (2024). JAMIYAT XAVFSIZLIGI VA BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA SOG'LOM MAFKURALARNING ROLI: MUAMMOLAR VA YECHIMLAR. *International scientific journal of Biruni*, 3(1), 222-228.
7. Dilshodbek, U. (2025). THE IMPORTANCE OF THE VIEWS OF CHILDREN'S EDUCATION AND MORAL VIRTUES IN THE WORKS OF IBN SINA TODAY. *Western European Journal of Historical Events and Social Science*, 3(02), 41-44.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 3 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).